

تبیین جامعه شناختی عوامل اجتماعی موثر بر سرمایه فرهنگی جوانان شهر اراک در سال 1392

(از صفحه 107 تا 132)

دکتر شاهرخ حکمت*

دکتر فرانک سیدی**

تاریخ دریافت: 93/4/4

تاریخ پذیرش: 93/5/25

چکیده

این مقاله با تبیین جامعه شناختی، به بررسی عوامل موثر بر سرمایه فرهنگی، با استفاده از روش پیمایشی و تاکید بر ادبیات نظری تحقیق برگرفته از نظریه بوردیو، کلسال، چنی، بندیکت و گیدنز می پردازد. جامعه آماری تحقیق جوانان 18-30 ساله شهر اراک بودند که با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه گیری خوشه ای، اطلاعات لازم با ابزار پرسشنامه از 384 نفر بدست آمد و با استفاده از نرم افزار *spss* و آزمون های *ANOVA*، آزمون *Tukey*، آزمون *T* و ضریب همبستگی پیرسون نتایج حاصل شد. یافته ها نشان داد که تفاوتی از لحاظ سرمایه فرهنگی بین مناطق وجود نداشت. در

* استادیار گروه ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی اراک Sh-hakmat@iau-arak.ac.ir

** استادیار گروه جامعه شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک f-saidy@iau-arak.ac.ir

تبیین جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی موثر بر سرمایه فرهنگی جوانان شهر اراک در سال 1392.....

بررسی شغل جوان و سرمایه فرهنگی تفاوت از لحاظ سرمایه فرهنگی بین مشاغل وجود داشت. در بررسی رابطه الگوگیری از نخبگان بین الگوهای متفاوت از لحاظ سرمایه فرهنگی تفاوتی بین گروه‌ها وجود نداشت. در بررسی رابطه بین الگوگیری از دوستان و سرمایه فرهنگی بین دو متغیر همبستگی مثبت و معنادار است. در بررسی رابطه بین سرمایه فرهنگی جوان و سرمایه فرهنگی خانواده، مشخص شد رابطه بین دو متغیر مثبت و معنادار است. با مقایسه بین سرمایه فرهنگی دختران و پسران مشخص شد بین دختران و پسران تفاوتی از لحاظ سرمایه فرهنگی وجود ندارد.

واژگان کلیدی: سرمایه فرهنگی، توسعه فرهنگی، شخصیت فرهنگی، الگوگیری، نخبگان.

مقدمه

فرهنگ روش تفکر ملت‌ها در قبال پیشرفت را شکل می‌دهد، پس بر توسعه تاثیرگذار است. از سوی دیگر بواسطه اینکه ارزشهای فرهنگی مبنای فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی و سیاسی هستند، پایه‌های اساسی پیشرفت هستند. پس با تغییر ارزشهای یک فرهنگ می‌توان کارآمدی منابع انسانی و زمینه‌های پیشرفت اقتصادی را تضمین کرد.

از آنجاکه فرهنگ در توسعه نقش دارد، هرگونه اقدام در زمینه فرهنگ اعم از سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و بسترسازی نیازمند ابزاری دقیق برای شناخت واقع‌گرا از وضعیت موجود است همچنین با توجه به این‌که، محوریت توسعه نیروی انسانی است و برای انسان‌ها سرمایه‌های وجود دارد، یکی از انواع سرمایه‌ها، سرمایه فرهنگی است که به عنوان شاخص توسعه فرهنگی نیز محسوب می‌شود، سرمایه فرهنگی شناسنامه و هویت جامعه محسوب می‌شود و با افزایش سرمایه فرهنگی هویت اجتماعی نمایان‌تر می‌گردد. بهره‌مندی از سرمایه فرهنگی شاخص توسعه یک جامعه محسوب می‌شود و این سرمایه خود در باز تولید سایر سرمایه‌ها نقش کلیدی دارد و موجبات پویایی افراد جامعه و رشد فکری و اخلاقی آنان را فراهم می‌کند. هویت بخشی سرمایه فرهنگی موجب حفظ و تقویت هویت ملی، هویت دینی و هویت تاریخی یک کشور و جامعه می‌شود.

سازمان جهانی یونسکو با هدف پوشش دادن به تمام فعالیت‌های مربوط به ارتقاء فهم و آگاهی رابطه بین فرهنگ بومی و توسعه، دهه 1997-1987 را دهه جهانی توسعه فرهنگی اعلام کرده و اهداف چهارگانه زیر را در دستور کار خود قرار می‌دهد: 1- ارج نهادن به بعد فرهنگی توسعه 2- تصریح و ارتقاء هویت فرهنگی 3- گسترش مشارکت در زندگی فرهنگی 4- ارتقاء همکاری فرهنگی بین المللی (یونسکو، 1376: 113)

بنابر نظر افروغ تاکید بر عوامل فرهنگی در کنار تاکید بر عوامل ساختی و فرایندهای اجتماعی، رویکردی است که به نام الگو یا مدل فرهنگی مشهور است. رویکردی که تغییر و تحول در

تبیین جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی موثر بر سرمایه فرهنگی جوانان شهر اراک در سال 1392.....

فرهنگ جامعه را لازمه دستیابی به سطح قابل قبولی از توسعه اقتصادی می‌داند، که به نام فرهنگ توسعه نیز معروف است. (افروغ، 1379: 65)

به نقل از مارتین آلبرو نظام‌های معنایی که هر فرد¹ و یا گروه² اخذ و جذب می‌کند، آمیزه‌ای از چند یا چندین فرهنگ و خرده فرهنگ دارای منابع و خاستگاه‌های متفاوت است (Albrow, 1996, 163)

این امر خود دلالت بر متکثر و متنوع بودن منابع و ماخذ فرهنگی و سرمایه فرهنگی³ است، که محصول جدایی و رها شدن فرهنگ از چارچوب سرزمینی و ملی است، که در این تحقیق این عوامل مورد واکاوی قرار می‌گیرد.

شهر اراک با داشتن تاریخچه فرهنگی و مذهبی و علمی از یکسو و با مهاجرپذیری به دلیل قطب صنعتی بودن، یکی از مکان‌هایی است که تقابل سنت و مدرنیته در آن به چشم می‌خورد، لذا بررسی سرمایه فرهنگی جوانان و عوامل اجتماعی مرتبط با آن در کاهش تقابل و باز تولید سرمایه فرهنگی و حفظ هویت ملی این شهر می‌تواند موثر باشد. همچنین با توجه به ارتباط سرمایه فرهنگی با سرمایه اجتماعی، مادی، نمادین، شناخت سرمایه فرهنگی از یکسو برای شناخت و برنامه‌ریزی بهتر نیروی انسانی و افزایش سایر سرمایه‌ها و از سوی دیگر برای حفظ هویت و انسجام فرهنگی و توسعه فرهنگی ضرورت دارد. اهمیت شناخت و تبیین سرمایه فرهنگی جوانان از بعد تحلیلی نقشی است، که این گروه در ساختار و تحول جامعه و انسجام و حفظ هویت دینی و ملی می‌تواند داشته باشند. بنابراین تحقیق حاضر در صدد پاسخگویی به این سوالات است که سرمایه فرهنگی جوانان شهر اراک در مناطق مختلف و در مشاغل گوناگون چگونه است؟ آیا سرمایه فرهنگی جوانان با خانواده‌های آن‌ها رابطه دارد؟ وضعیت الگوگیری جوانان و سرمایه فرهنگی آنها چگونه است؟

-
- 1 - Individual
 - 2 - Group
 - 3 - Cultural Capital

اهمیت و ضرورت مطالعاتی

برای آن که راهبردهای توسعه به توانند براساس نیازها و درجهت تامین نیازهای افراد انسانی باشند، باید نظام های ارزشی، محیطی گروه های مختلف و میزان برخورداری افراد آن جامعه از سرمایه فرهنگی شناخته شود و لازمه این کار نیز انجام پژوهش های علمی است. به عبارت دیگر، هرالگوی توسعه ای که نتواند حیات فرهنگی را درک و از آن بهره مند شود و یا از سبک ها و نظام های ارزشی، سنت ها، باورها و دانش ها و مهارت های افراد جامعه غافل ماند، موفق نخواهد بود و به توسعه پایدار نیز دست نمی یابد.

جمعیت های انسانی دستخوش تغییرند و اهمیت بیشتری از برنامه توسعه ای دارند که ما مایل به اجرای آن در جمعیت های مزبور هستیم، نخست به این دلیل که برنامه ها با هر محتوایی تنها در صورتی پذیرفته می شود که پاسخگوی نیازهای واقعی مردم باشد، نیازهای که جمعیت محل احساس کرده باشند، در غیر این صورت هراندازه هم که برنامه هایی زیبا روبرو باشیم، شکست آن مسلم است. در وهله دوم به این دلیل که حتی اگر جمعیت مورد نظر به برنامه جلب شده باشند و موافقت خود را برای اهداف آن اعلام کرده باشند، ممکن است با روش های پیش بینی شده برای اجرای آن موافق نباشند. زیرا این روش ها که به طور تفکیک ناپذیری با اهداف مجری پیوند خورده اند، موجب اختلال در عادات قدیمی آن مردم می شوند. بنابراین ضروری است که پیش از آن که برنامه ای را اجرا یا حتی تدوین کنیم، ابتدا دست به مطالعه دقیق مردمی بزنیم که قصد تغییر زندگی آن ها را داریم، یعنی فرهنگ آن مردم را در تمام اجزایش بشناسیم. (Bastide, 1976: 135-136)

توجه برنامه ریزان به سرمایه فرهنگی از یکسو موجب آگاهی عمیق از عناصر فرهنگی و مصرف آن در جامعه خود و برآوردن نیازهای آنان و از سوی دیگر موجب به کارگیری نیروها و عناصر پویا و خلاق می شوند که خود هویت یک جامعه را می سازند و از جنبه ای راهبردی و حیاتی برخوردارند. در صورت عدم به کارگیری، خلاقیت های فرهنگ بومی از

تبیین جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی موثر بر سرمایه فرهنگی جوانان شهر اراک در سال 1392.....

رشد باز مانده و جامعه آماده برای قبول عناصر والگوهای بیرونی¹ می‌شود که پیامدهایی از جمله از خود بیگانگی²، بی‌قاعدگی فرهنگی و واپسماندگی فرهنگی³ را به دنبال دارد.

مسئله مهمی که در اواخر قرن بیستم می‌بایست حل شود، مسأله حقوق فرهنگی یا دموکراتیک نمودن فرهنگ است. (اردلان، 1381: 51)

لذا صاحب‌نظران فرهنگی معتقدند که هر سیاست فرهنگی که به مردم سالاری فرهنگی گرایش دارد و می‌خواهد توسعه فرهنگی را اعتلا بخشد باید متکی بر مشاهده رفتار و تحقیق در زمینه آرزوها باشد و به تقاضاها اعتنا نماید، از این رو توسعه فرهنگی چیزی بیش از مصرف فرهنگی می‌باشد (پهلوان، 1381: 139)

بررسی سرمایه فرهنگی جوانان شهر اراک از این منظر حائز اهمیت است، که حوزه‌ای تخصصی در مطالعات فرهنگی است که نقش تعیین‌کننده‌ای را در مطالعات و بررسی‌های کلان استراتژیک دارد. زیرا این اطلاعات به عنوان واقعیت‌های موجود که امکان بررسی و سنجش تجربی و ملاحظات عینی را فراهم می‌کنند، می‌توانند پایه نتیجه‌گیری‌ها و راهبردهای آینده‌نگرانه و همچنین پایه و اساس فهم و درک شرایط فرهنگی و اجتماعی موجود اراک و تحولات پیش رو قرار گیرند.

اهداف تحقیق

هدف اصلی تحقیق: شناخت عوامل اجتماعی موثر بر سرمایه فرهنگی جوانان شهر اراک است که از طریق اهداف فرعی زیر تحقق می‌یابد

- 1- بررسی نقش خانواده در سرمایه فرهنگی جوانان اراک
- 2- بررسی رابطه منطقه مسکونی و سرمایه فرهنگی جوانان اراک
- 3- بررسی رابطه شغل و سرمایه فرهنگی جوانان اراک
- 4- بررسی رابطه گروه دوستان و سرمایه فرهنگی جوانان اراک

1 - External Pattern
2 - Alienation
3 - Cultural Lag

5- بررسی تاثیر نخبگان بر سرمایه فرهنگی جوانان اراک

6- بررسی تفاوت سرمایه فرهنگی دختران و پسران

قلمرو تحقیق

از آن‌جا که در تعریف، قلمرو تحقیق بر دقت مطالعه و میزان روایی یافته‌ها اثرگذار می‌باشد، نگارنده قلمرو تحقیق خود را بدین شرح اعلام می‌دارد: از نظر مکانی محدود به شهر اراک می‌باشد، از نظر زمانی در مقطع زمانی سال 92 می‌باشد. از نظر موضوعی در قلمرو مطالعات اجتماعی در حوزه خانواده محسوب می‌گردد و از آنجا که عوامل زیادی بر خانواده تاثیرگذار است، این مطالعه محدود به پنج عامل: خانواده، دوستان، منطقه مسکونی، شغل و الگوگیری از نخبگان می‌باشد. لذا مطالعه و اثربخشی سایر متغیرها در حیطه‌ی این مطالعه نبوده و به پژوهشگران بعدی واگذار می‌شود.

مروری بر جایگاه فرهنگ در نظریه‌های اصلی جامعه‌شناسی

الف) فرهنگ در نظریه‌های ساخت‌گرا: نظریه‌های ساخت‌گرا در مورد فرهنگ به چند نکته تاکید دارند: 1- در این نظریه جامعه به عنوان یک نظام کلی و نظام فرهنگی به عنوان یک زیر نظام عمل می‌کند. 2- نظام فرهنگی در جوامع برجسته‌های دیگر جامعه نظارت دارد و اگر بخواهیم تحولات جامعه را درک کنیم نخست باید به تحولات فرهنگی توجه کنیم. 3- نظام فرهنگی در جوامع از عناصر اصلی و آرایش ثابت برخوردار بوده و از نوسانات محیط ایمن است. 4- نظام آموزش و پرورش نهادی است که افراد را در پذیرفتن نظم موجود کمک می‌کند و در همان حال خود به سازمان اقتصادی و سیاسی جامعه وابسته است و به کارکرد جامعه کمک می‌کند.

ب- فرهنگ در نظریه‌های کارکردگرایی: کارکردگرایان، نظام اجتماعی را کلی می‌دانند که دارای یگانگی یا یکپارچگی است. کل مجموعه‌ای است که همه واحدها و عناصر ساختی و بخش‌های مختلف آن با یکدیگر تناسب و سازگاری داشته و یکپارچه‌اند. کارکردگرایان معتقدند که ارزش‌ها جنبه شخصی و منفرد ندارند، ارزش‌ها باید میان دنیای خصوصی افراد

تبیین جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی موثر بر سرمایه فرهنگی جوانان شهر اراک در سال 1392.....

و جنبه‌های بیرونی، اجتماعی و عمومی رفتارهای افراد ارتباط و اتصال برقرار کند. فرد خواهد دانست که با ارجاع به ارزش‌های خاص متناسب به نقش او چه فعالیت‌هایی مورد انتظار و توقع است. مرجع رفتار او یک نظام ارزشی است و نظام ارزشی، انسجام وحدت و ویژگی رفتارهای ملزم به خود را که در نظام نقش‌ها، پیوسته بدان منعکس می‌شود، همراه دارد. در نظریه کارکردگرایی، فرهنگ نظامی پویا تلقی می‌شود که در تعامل با سایر نظام‌ها تاثیر می‌گذارد و تاثیر می‌پذیرد.

ج- فرهنگ در نظریه عام کنش: در این نظریه نظام اجتماعی به چهار نظام مرتبط با هم تفکیک شده و بین آن‌ها مبادلات و دادوستد فرض شده است که شامل نظام حکومت، نظام اقتصاد و جامعه است که با نظام اجتماعی در تعامل است. در این نظریه فرهنگ، فرهنگ نقش جامعه پذیر کردن افراد جامعه را دارد.

د- فرهنگ در نظریه کنش متقابل نمادین: در این نظریه نیز فرهنگ به صورت گسترده و فراگیر زمینه ساز شکل‌گیری تمامی کنش‌های فرد در عرصه‌های مختلف اقتصادی، سیاسی و اجتماعی است. (احمدزاده کرمانی، 1390: 50-51)

چارچوب نظری

چارچوب نظری تحقیق تلفیقی و ترکیبی است از نظریات که عبارتند از: سرمایه فرهنگی از بوردیو، منطقه مسکونی و شغل و جنسیت از کلسال، سبک زندگی و الگو از دیدگاه چنی، الگوی فرهنگی از نظریه بندیکت، سرمایه فرهنگی خانواده از بوردیو و گیدنز گرفته شده است.

شخصیت فرهنگی روث بندیکت¹

بندیکت عقیده داشت، هر جامعه‌ای شخصیت ویژه خود را می‌پروراند و در کتاب الگوهای فرهنگ مدعی شد که هر جامعه‌ای در میان زمینه کلی استعداد‌های انسانی بخش محدودی از ویژگی‌ها را به عنوان آرمان‌های فرهنگی ناآگاهانه بر می‌گزیند و اعضایش به

1 - Ruth Benedict

تدریج این آرمان‌ها را ملکه ذهن می‌سازند. در نتیجه این‌گزینه‌ها ناآگاهانه هر جامعه دارای الگوی شخصیتی گروهی خاص خود می‌شود. بیشتر اندیشه‌وی معطوف به شخصیت گروهی است؛ به نظر وی استعداد‌های انسان در هر جامعه‌ای دارای ویژگی‌هایی است که آرمان فرهنگی ناآگاهانه را برگزیده است؛ که اعضای جامعه آن را به تدریج ملکه ذهن خود کرده است. بر این اساس، شخصیت گروهی در هر جامعه‌ای شکل می‌گیرد و بر این اصل می‌توان به تفاوت‌های فرهنگی در هر جامعه‌ای توجه کرد و جوامع را بر این مبنا با یکدیگر مقایسه کرد. از نظر بندیکت برای شناخت فرهنگ از دیدگاه شخصیت به روش گونه‌شناسی باید توجه کرد؛ این گونه‌شناسی در جهت شناخت شخصیت‌های همگرا در جامعه باید باشد که به نوعی پیکر بندی عمومی شخصیت کلی جامعه را ایجاد می‌کند. بر این اساس چنین مطالعه‌ای باید در بطن درون نهادها و زندگی اجتماعی و رفتارهای فردی انجام گیرد. «بندیکت برای روشن ساختن این فراگرد ویژگی‌های شخصیت دو جامعه سرخ پوست کوکیوتل شمال غرب اقیانوس آرام که مورد بررسی بوآس نیز قرار گرفته و سرخ پوست زونی جنوب غرب آمریکا را به تحلیل کشید. او کوکیوتل‌ها را به عنوان قوم پرخاشگری توصیف کرد که گرایش به فزونی خواهی دارند و برای دستیابی به بصیرت‌های فراطبیعی بزرگ‌تر و بهتری که از طریق ریاضت به دست می‌آورند، پیوسته در رقابت با یکدیگر، برخلاف آن‌ها، زونی‌ها مردمی صلح‌جو و خویش‌نوازی و از هرگونه فزون خواهی و تجربه‌های مخمل آرامش‌بیزارند و همیشه خواستار میانه روی هستند» (بیتس - پلاگ، 1375: 76)

بندیکت در مطالعات خود نمونه‌های انتخاب فرهنگی را برای افراد در طیف گسترده‌ای از پدیده‌های فرهنگی به نام کمان فرهنگی بررسی کرده است؛ که به رغم وسعت داشتن این طیف، محدود است. یعنی ترکیبات ممکن که حاصل این انتخابات هستند، نمی‌توانند بی‌شمار باشند، بنابراین در جامعه انسانی با شمار محدودی از شخصیت‌ها روبرو هستیم. «در کتاب الگوهای فرهنگی وی حاصل مطالعات خود را بر جوامع سرخ پوست با نظریه فوق تطبیق می‌دهد و با استفاده از اسطوره‌شناسی یونانی از دو نمونه‌ی آن‌ها را در سرخپوستان پوئبلو در نیومکزیکو معرفی می‌کند، شخصیتی آرام و متعادل و با یکدیگر

تبیین جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی موثر بر سرمایه فرهنگی جوانان شهر اراک در سال 1392.....

همبستگی دارند و به هم احترام می‌گذارند. آن‌ها در بیان و ابراز احساسات خود نیز همواره آرامش را حفظ می‌کنند. برعکس شخصیت‌های دیونیزی که نمونه‌ی آن‌ها را در سرخپوستان جلگه‌ها معرفی می‌کنند، آدم‌هایی خشن و جاه‌طلب هستند که بیش از هر چیز به منافع فردی خود می‌اندیشند و احساسات خود را نیز با شدت بیان می‌کنند» (فکوهی، 1381:204)

کلسال: کلسال ضمن نقد نظرات وارنر، نورث و هت شاخص‌های تعیین پایگاه اجتماعی را به این شرح ارائه می‌دهد:

سلسله مراتب پایگاه در مشاغل: در این باب مسئله وفاق عمومی برجسته است. این توافق در دوزمین لازم به نظر می‌رسد اول در باب نظم و ترتیب مقام‌ها و دیگری ترکیب کردن مقام‌های نزدیک به هم در یک مجموعه پر معنا یا در سلسله مراتب گروه‌ها مشخص‌ترین نوع تقسیم مشاغل تقسیم آن‌ها به کارهای دستی و غیردستی است. نشانه دیگری از این تقسیم دوجزئی عبارتست از کارکردن برای خود و کارکردن برای دیگری.

خصوصیات شخصی در پایگاه‌های عالی و پست: منزلت فرد تحت عوامل اقتصادی، شغلی و عوامل مربوط به سطح فرهنگ و آموزش و پرورش افزایش و کاهش می‌یابد در جوامعی دیگر می‌توان از نوعی نابرابری در حقوق اجتماعی، قانونی و سیاسی نام برد. مانند منشا قومی که به تواند بفرصت‌های تحصیلی و زندگی صرف نظر از موقعیت حرفه‌ای اثر بگذارد. موارد دیگر جنسیت و سن هستند. زنان در مقایسه با مردان، مجردها در مقابل متأهل‌ها، زنان مجرد در مقابل زنان متأهل و مسن‌ترها در مقابل جوان‌ترها در برخی از جوامع برخوردار از منزلت بیشتری هستند.

نابرابری در امید به زندگی: امید به زندگی هر فرد در بدو تولد، یعنی میانگین عمری که هر فرد در آینده می‌تواند داشته باشد. اطلاعات دقیق جمع‌آوری و تجزیه تحلیل شده در سراسر نیم قرن گذشته نمایانگر این واقعیت است که میزان‌های مرگ و میر با توجه به طبقه اجتماعی - اقتصادی به طور معکوسی تغییر می‌کند.

بهره‌مندی از آموزش و فرهنگ و فرصت‌های تحصیلی: نابرابری در امر تحصیل هم در سطح آموزش عمومی به لحاظ کاستی امکانات و تعداد اعضا و کم تجربگی خانواده و هم

در سطح تحصیلات عالی به سبب ناکامی گروه های پایین به اتمام موفقیت آمیز دوره متوسطه مشهود است. براین تفاوت علاوه بر آنچه ذکر شد در برخی جوامع، اثرجنسیت برمحرومیت از فرصت ها را نیز می توان افزود.

نوع مسکن: معمولاً مهاجرین تازه وارد برخوردار از کیفیت سکونت پایین تری هستند. مطالعه ای که در بیرمنگام انجام شد به لحاظ مسکن پنج طبقه مالک و مستاجر، مستاجرین انجمنی، مستاجرین خانه های شخصی، مالکین مسافرخانه ها و مستاجرین مسافرخانه ها تشخیص داده شد. در مطالعه ای دیگر متغیرهای مورد استفاده عبارت بودند از: مالکیت (خصوصی، انجمنی) نوع (ملکی و اجاره ای) و منطقه اقامت (حومه های داخل محدوده، وسط محدوده، خارج از محدوده).

جهت گیری های ارزشی: این اصل پذیرفته شده است که خانواده های طبقه کارگر عموماً لذات حال را بر منافع پاداش های بیشتر بعدی ترجیح می دهند و در اجتماعی کردن فرزندان خود اصل سودمندی را که در آینده عاید آن ها خواهند کرد، در نظر نمی گیرند. به عبارت دیگر جهت گیری ها مربوط به زمان حال است نه آینده که با اهداف بلند مدت مدرسه مطابقت ندارد.

الگوهای زندگی: این الگو در طی سال های اولیه اجتماعی گردن بچه ها شکل می گیرد. نظر بچه از جامعه محدود است، در این مرحله کودکی که به کرات نزاع و رفتارهای خشونت آمیز را برای زنده ماندن در محل های پایین شهر تجربه نموده است، راه حلی عقلایی برای حل اختلافات می داند. برای چنین افرادی نماینده ی قدرت مانند پلیس و معلمین دشمن به حساب می آیند. همچنین مادران طبقه متوسط تعلیم دشوارتری به فرزندان خود می دهند. گرایش والدین در تشویق امر تحصیل و یا حتی امانت گرفتن کتاب از کتابخانه ها به طور محسوسی در بین طبقات اجتماعی مختلف است.

نحوه رفتار انتخاباتی: طبق شواهد در کشورهای سرمایه داری بین طبقات اجتماعی و گرایش های سیاسی رابطه وجود دارد. هرچند در بین طبقات بالاگاه افرادی مشاهده می شوند که میل دارند سرنوشت آن هایی که از خودشان بدبخت تر بوده اند مساعد سازند و یا طبقات کارگری که به هوش و استعداد رهبری متعلق به کسانی که پایگاه اجتماعی عالی

تبیین جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی موثر بر سرمایه فرهنگی جوانان شهراک در سال 1392.....

دارند. معمولاً افرادی که معتقد به نظریات سیاسی استوار هستند طبقه اجتماعی تاثیر کمی بر نحوه رای آن‌ها خواهد داشت (کلسال، 1354: 168)

دیوید چنی¹: سبک زندگی تعبیری دیگر از مطالعه میزان و نوع مصرف اعضای جامعه است. برخی از صاحب‌نظران پیشنهاد می‌کنند که قشر بندی جوامع جدید بر اساس نوع غالب کالاهای مصرفی صورت گیرد. عبارتتی مطالعه سبک زندگی امتداد مباحثی است که همواره تحت عنوان طبقه، قشر و پایگاه اجتماعی در قالب متغیرهای مستقل تعیین کننده چگونگی پدیده‌های اجتماعی مطرح بوده است. سبک زندگی تصویری جدید از مفاهیم کلاسیک مذکور است که با توجه به تحولات اجتماعی بویژه در جوامع سرمایه‌داری مورد توجه قرار گرفته است، زیرا سبک زندگی در مفهوم عام‌تر فرهنگ مصرف‌گرایی قرار می‌گیرد. به نحوی که برخی معتقدند مفهوم سبک زندگی برای توصیف کنش‌های خود و دیگران مورد استفاده قرار می‌گیرد و الگوهایی را برای کنش افراد ایجاد می‌کند که مردم را از یکدیگر متمایز می‌کند. این مفهوم مخصوص جوامع پیشرفته و جدید است و به نحوی در کنش‌های متقابل نقش دارند که برای اعضای جوامع قدیمی قابل فهم نیست. به عبارتی سبک‌های زندگی راه الگومند مصرف، درک یا ارج نهادن به محصولات فرهنگ مادی است که پیوند نزدیکی با تداوم ساخت اجتماعی دارد.

بورديو: بر اساس دیدگاه بورديو، سرمایه فرهنگی، یعنی قدرت شناخت و قابلیت استفاده از کالاهای فرهنگی در هر فرد و آن در برگیرنده تمایلات پایدار فرد است که در خلال اجتماعی شدن در فرد انباشته می‌شوند. (فکوهی، 1381: 300)

«نظام خوی و خصلتی که افراد کسب می‌کنند به موقعیت (یا موقعیت‌های) که در جامعه اشغال می‌کنند، بستگی دارد یعنی وابسته به میزان بهره‌مندی از سرمایه است. از نظر بورديو سرمایه هرگونه خاستگاه و سرچشمه در عرصه‌ی اجتماعی است که در توانایی فرد برای بهره‌مندی از منافع خاصی که در این صحنه حاصل می‌گردد، موثر واقع شود. سرمایه اساساً به سه صورت دیده می‌شود: اقتصادی (دارایی مالی و مادی)، فرهنگی (کالا، مهارت و عناوین نمادین کمیاب) و اجتماعی (منایعی که به صرف عضویت در گروه به فرد

1 - David Cheny

تعلق می‌گیرد). سرمایه‌هایی وجود دارد که افراد متوجه تاثیرات آن، آن گونه که هست، نیستند و آن را درک نمی‌کنند، این نوع سرمایه به نام نمادین مشخص می‌شود که چهارمین نوع و گونه‌ی سرمایه است (مانند صفات اخلاقی که به افرادی از طبقه‌ی بالایی جامعه، به دلیل "بذل" وقت و پول برای امور خیریه، نسبت داده می‌شود). بدین ترتیب وضعیت و موقعیت هر فرد، گروه یا نهاد در فضای اجتماعی به وسیله‌ی دو مختصه ترسیم می‌شود، ترکیب و حجم کلی سرمایه‌ای که آن‌ها به دست آورده و در اختیار دارند. سومین مختصه، یعنی تغییر در این حجم و ترکیب در طول زمان، روند و مسیر فرد گروه یا نهاد را در فضای اجتماعی مشخص می‌سازد و به واسطه‌ی آشکار ساختن طریق و مسیر دستیابی به موقعیتی که اکنون در دست آن‌هاست، سرنخ‌هایی ذی‌قیمت درباره‌ی ملکه‌های فرد، گروه‌ها یا نهادها به دست می‌دهند.» (میردامادی، 1381: 335)

«پی‌بردن به ارزش یک نقاشی، یک قطعه شعر، یا یک سمفونی براساس این پیش‌انگاشت است که فرد برکدهای نمادین خاصی که مادیت، چیرگی و مهارت یافته، که این امر به نوبه‌ی خود نیازمند در اختیار داشتن نوع مناسبی از سرمایه فرهنگی است.» (میردامادی، 1381: 338)

بورديو معتقد است که این سرمایه است که به یک فرد اجازه می‌دهد تا سرنوشت خود و دیگران را تحت نظارت گیرد. او از چهار نوع سرمایه اقتصادی (از پهنه اقتصادی سرچشمه می‌گیرد) سرمایه فرهنگی (انواع گوناگون دانش مشروع را در بر می‌گیرد) سرمایه اجتماعی (در برگرفته روابط اجتماعی ارزشمند میان افراد است) سرمایه نمادین (از شأن و حیثیت شخص سرچشمه می‌گیرد). (ثلاثی، 1384: 725)

ابعاد سرمایه فرهنگی از دیدگاه بورديو می‌تواند به 3 صورت تجلی یابد . سرمایه فرهنگی تجسم یافته¹: می‌توان بیشتر ویژگی‌های سرمایه فرهنگی را از این واقعیت استنباط کرد که این سرمایه با شخصی که در آن تجسم می‌یابد ارتباط نزدیک دارد. سرمایه فرهنگی تجسم یافته نوعی ثروت بیرونی است که به عنوان بخش جدایی‌ناپذیری از فرد درآمده است این همان بخشی است که بورديو آن را ابعاد سرمایه فرهنگی همراه با

1 - Embodied cultural capital

..... فصلنامه مطالعات میان فرهنگی ▽ سال نهم ▽ شماره 23

تبیین جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی موثر بر سرمایه فرهنگی جوانان شهر اراک در سال 1392.....

تولد می‌نماید که نمی‌توان آن را از طریق هدیه خرید یا مبادله به دیگری منتقل نمود. این نوع سرمایه به صورت آمادگی‌های مداوم ذهن و جسم تجلی می‌یابد در واقع سرمایه فرهنگی درونی شده توانایی‌های بالقوه‌ای دارد که به تدریج بخشی از وجود فرد شده و در او تثبیت شده‌اند. این سرمایه می‌تواند با سرمایه‌گذاری زمان در شکل یادگیری افزایش یابد و به طور آنی انتقال نمی‌یابد.

سرمایه فرهنگی عینیت یافته¹: این سرمایه از بدیهی‌ترین و آشکارترین نوع سرمایه فرهنگی است که افراد جامعه می‌توانند از آن بهره‌مند گردند و بیشتر در کالاها و اشیاء مادی تجسم می‌یابد و از ویژگی‌های بارز آن قابل انتقال بودن آن است بنابراین به نوعی در شکل اقتصادی هم مطرح می‌شود و نیز می‌تواند جنبه نمادین آن هم حفظ گردد. به طور خلاصه به تمامی اشیاء و کالاهای فرهنگی سرمایه فرهنگی عینی می‌گویند. اما خصلت اساسی این سرمایه در این است که اثر آموزشی بر دارندگان آن می‌گذارد.

سرمایه فرهنگی نهادی و ضابطه‌ای²: لازمه سرمایه فرهنگی نهادی قبل از هر چیز وجود افراد با صلاحیت و مستعد در جهت کسب انواع مدارک تحصیلی و دانشگاهی است از طرف دیگر، مستلزم وجود نهادهای رسمی، که هم این مدارک تحصیلی را صادر و هم به آن رسمیت بخشند می‌باشد. این ویژگی بارز پلی میان اقتصاد و فرهنگی عمل می‌کند و این توانایی را دارد که سرمایه فرهنگی را از طریق کاربرد آن به طرق معقول و رسمی به نوعی سرمایه اقتصادی تبدیل نمایند. این سرمایه با قوانین و مقررات نهادینه شده حاصل می‌شود و برای دارنده آن پایگاه اجتماعی ایجاد می‌کند. این سرمایه قابل واگذاری و انتقال نیست و بدست آوردن آن برای افراد به شرایط معینی بستگی دارد.

نظریه بورديو در مورد سرمایه فرهنگی این است که سرمایه فرهنگی منجر به بازتولید فرهنگ طبقه مسلط می‌شود و اشاره بر این امر دارد که چون طبقات مسلط دارای امکانات مادی بیشتری هستند و دسترسی بیشتری به انواع مثلاً موسیقی‌ها، ورزش‌ها، غذاها و ...

1 - objective cultural capital

2 - institutionalized cultural capital

دارند، می‌توانند ذائقه‌های خود را شکل بخشند. به عبارت دیگر بورديو هر آنچه را جزء علايق خاص طبقه مسلط است به عنوان معيار سنجش سرمايه فرهنگي در نظر مي‌گيرد. از ديده‌گاه بورديو، سرمايه آن چيزي نيست که به عنوان يک رابطه اجتماعي در درون يک سازواره از تعاملات، عمل مي‌نمايد و دامنه آن بدون هيچ تمايزي به تمامي کالاها و اشياء و نشانه‌هايي که خود را به عنوان چيزهاي کمياب¹ و ارزشمند، عرضه مي‌دارند کشيده مي‌شود و سرمايه فرهنگي به عنوان يک رابطه اجتماعي درون سازواره اي از تعاملات مشتمل بر دانش فرهنگي انباشته عمل مي‌کند، منتهي به قدرت و منزلت مي‌گردد. (Harker, 1990: 13)

به زعم بورديو اين طبقات اجتماعي بالا هستند که سرمايه فرهنگي خاصي را در سلسله مراتب قشربندي اقتصادي به خود اختصاص داده‌اند به نحوي که افراي که در سلسله مراتب بالاتر قرار دارند نوع مصرف کالاهاي فرهنگي، ارائه روش‌ها، منش‌ها و الگوهاي متفاوتي دارند و از نظر تحصيلي در طبقات بالا هستند که بيشتر به سرمايه فرهنگي دست مي‌يابند. افراد اين طبقات در انجام بازديد‌ها از نمايشگاه‌هاي فرهنگي خريد کتاب مسافرت‌ها و طور کلي دستيابي به امکانات و لوازم فرهنگي از منزلت برتري برخوردارند. بورديو همچنين " به محيط‌هاي اجتماعي و يا زمينه‌هاي اشاره دارد که در آن تحركات اجتماعي شکل مي‌گيرد. اين محيط‌ها به لحاظ ترتيب و يا تقابل سرمايه فرهنگي و مادي داراي اهميت نسبي مي‌باشند و افراد هميشه ترکيبي از اين دو سرمايه رتبه بندي مي‌شوند و اين دو محيط به لحاظ سطح و گستره فرهنگي از يکديگر متمايزند. و افراد معمولاً تنها چيزهايي را مي‌آموزند که شبیه عادات و سلايق آنان مي‌باشد و تغيير چنداني در سرمايه فرهنگي آنان ايجاد نمي‌کند و بدین ترتيب سرمايه فرهنگي به طور مرتب خود را بازتوليد مي‌نمايد به عقیده وي کودکان متعلق به طبقه مرفه غالباً در منزل در جريان فعاليت‌هاي فرهنگي و کالاها و منابع فرهنگي بيشتري قرار مي‌گيرند و از نظر تحصيلي در مقايسه با کودکان طبقه محروم موفق‌ترند و طبقات مرفه براي بازديد از موزه‌ها، کتابخانه‌ها و تئاتر‌ها و انجام مسافرت‌ها و خريد کتاب و به طور کلي دستيابي به ثروت‌هاي فرهنگي از جايگاه

1 - scarcity

..... فصلنامه مطالعات میان فرهنگی، سال نهم، شماره 23

تبیین جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی موثر بر سرمایه فرهنگی جوانان شهراک در سال 1392.....

برتری برخوردارند. از نظر او دارایی‌های فرهنگی در جایگاه و سلسله مراتب خود شناخته می‌شوند. برای مثال نوع فیلم‌ها، تئاترها و طبقات مختلف با هم متفاوت است.

گیدنز: در جوامع امروزی اجتماعی شدن بیش از همه در خانواده رخ می‌دهد و با وجود این تفاوت‌ها به طور معمول یکی از عوامل عمده اجتماعی شدن از دوران کودکی تا نوجوانی و پس از آن است که به صورت سلسله‌پی در پی رشد و تکامل انسان‌ها را به یکدیگر مربوط می‌سازد. اجتماعی شدن فرآیندی است که از طریق ارتباط با انسان‌های دیگر کودک ناتوان به تدریج به انسانی آگاه دانا و ماهر در شیوه‌های رفتار به ویژه فرهنگ و محیط معینی تبدیل می‌شود. خانواده نوعی میل به جاودانه کردن موجودیت اجتماعی انسان به همراه تمامی قدرت‌ها و امتیازات وابسته به آن است که ریشه در راهبردهای بازتولید دارد. خانواده‌ها به تناسبی که سرمایه فرهنگی‌شان بیشتر باشد سرمایه بیشتری به امر آموزش و پرورش تخصیص می‌دهند. این الگو به فهم این موضع کمک می‌کند که بزرگترین و بلند مرتبه‌ترین مراکز آموزشی که فارغ‌التحصیلان آن موقعیت‌های اجتماعی را اشغال می‌کند هر روز بیش از پیش مورد استفاده اعضای فرزندان لایه‌های ممتاز جامعه قرار می‌گیرند. کودکان طبقه بالا به طور طبیعی مانند والدین جامعه پذیر شده و فرهنگ پایگاه بالاتر را که توسط سیستم آموزشی تجربی پاداش داده می‌شود به نمایش می‌گذارند و همین مسئله سبب تراکم سرمایه فرهنگی آنان می‌شود و در کسب مشاغل پر وجهه موفق ترند. در اینجا موضوع مهم، نحوه برتری دادن به «فرهنگ والا» در برابر فرهنگ مردمی است، آن هم از راه تمایزگذاری میان امر با ارزش و امر مبتذل. از نظر اسمیت، گروه‌های نخبه با تعریف مشروع و نامشروع، ارزش مهارت‌ها و دانش خاص خودشان را محفوظ نگه می‌دارند و از این طریق منزلت یا شأن خود را تحکیم می‌بخشند. فرهنگ والا که پالوده روشنفکرانه، پایدار و جدی است در تقابل با فرهنگ مردمی قرار می‌گیرد. (اسمیت، 1384: 224)

به اعتقاد گیدنز، نظام‌های تخصصی یکی از سازوکارهای «ازجاکنندگی» محسوب می‌شوند. این نظام‌ها در نتیجه انقلاب‌های علمی و رشد دانش تکنیکی و تخصصی شدن ظهور کرده‌اند و بر مبنای اشکال همگانی و علمی دانش شکل می‌گیرند، لذا به بستر خود وابستگی زیادی ندارند و می‌توانند پاره‌ای روابط اجتماعی را در فواصل بزرگ زمانی و مکانی برقرار

کنند. به اعتقاد گیدنز اعتماد در جامعه مدرن کلید رابطه بین فرد و نظام‌های تخصصی است. هرگاه اعتماد سست شود، افراد و گروه‌های اجتماعی جامعه نوعی ناامنی وجودی را تجربه خواهند کرد و بنیادهای علمی - تخصصی مستحکمی نخواهند داشت. در دیدگاه گیدنز جهانی شدن مبتنی بر یک بازناندیشی انسانی است و یکی از پیامدهای نوسازی اجتماعی این است که افراد تصمیماتی اتخاذ کنند که با تصمیمات انسان‌های قبل از مدرنیته تفاوت دارد به عبارت دیگر مدرنیته موجب شده عواملی چون خانواده، سنت، تعلق خویشاوندی، دین یا عواملی این چنینی کمتر معیار و پشتوانه تصمیم‌گیری و انتخاب فرد قرار گیرد. این نوع بازناندیشی در میان نخبگان بیشتر بوجود آمده و آن‌ها را به اتخاذ شیوه‌هایی کشاند که امکان‌ها و زمینه‌های فعالیتشان را گسترش دهند. (قلی‌پور، حسام‌پور، 1386: 102)

سوالات تحقیق

- 1- آیا منطقه‌ی محل سکونت بر سرمایه فرهنگی فرد تاثیرگذار است؟
- 2- آیا شغل جوان بر سرمایه فرهنگی فرد تاثیرگذار است؟
- 3- آیا گروه دوستان بر سرمایه فرهنگی فرد تاثیرگذار است؟
- 4- آیا شخصیت‌های تاثیرگذار مذهبی و هنری و علمی و ورزشی (بومی و غیر بومی) بر سرمایه فرهنگی فرد تاثیرگذار هستند؟
- 5- آیا از لحاظ سرمایه فرهنگی تفاوتی بین جوانان دختر و پسر وجود دارد؟

فرضیه‌های تحقیق:

- 1- به نظر می‌رسد بین عوامل اجتماعی و سرمایه فرهنگی جوانان رابطه وجود دارد.
- 2- به نظر می‌رسد بین سرمایه فرهنگی خانواده و سرمایه فرهنگی جوانان رابطه معناداری وجود دارد.
- 3- به نظر می‌رسد سرمایه فرهنگی دو جنس متفاوت است.
- 3-1- به نظر می‌رسد سرمایه فرهنگی فرد در مناطق گوناگون شهری، متفاوت است.

تبیین جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی موثر بر سرمایه فرهنگی جوانان شهر اراک در سال 1392.....

3-2- به نظر می‌رسد بین گروه دوستان و سرمایه فرهنگی جوانان رابطه معناداری وجود دارد.

3-3- به نظر می‌رسد سرمایه فرهنگی جوانان در گروه‌های شغلی گوناگون، متفاوت است.

3-4- به نظر می‌رسد سرمایه فرهنگی فرد در الگو پذیری از نخبگان در گروه‌های مختلف متفاوت است.

متغیر وابسته: سرمایه فرهنگی

متغیرهای مستقل: شغل، منطقه مسکونی، گروه دوستان، الگوگیری از نخبگان، سرمایه فرهنگی خانواده، جنسیت

تعاریف عملیاتی

سرمایه فرهنگی: مصرف کالاها و فرآورده‌های فرهنگی (مدل‌های پوشش، وسیله‌های تزئینی بدن ("سیاست بدن" و "سیاست کالبد")، داشتن ابزارها و تکنولوژی‌ها (وسایل خانگی، وسیله‌های ارتباطی و ...)، رفتن به فضاهای منتشر کننده تفکری ویژه همچون کافی‌شاپ‌ها، سینماها، فرهنگسراها، سالن‌های ورزشی، کتابخانه‌ها و دیگر فضاهای معروف به اماکن فرهنگی) دارایی‌های فرهنگی.

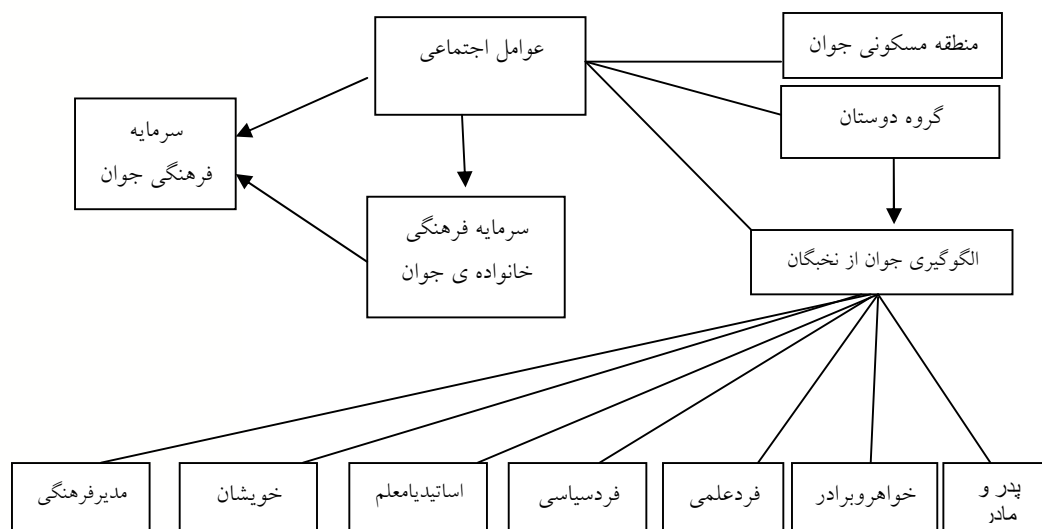
سرمایه فرهنگی، بعد عینی - ذهنی آن را می‌توان در انواع مهارت‌ها مشاهده کرد. از دیدگاه روان‌شناسی اجتماعی هرچه که تعداد (فراوانی تجمعی) و کیفیت مهارت‌های فردی بیشتر باشد، جایگاه و موقعیت اجتماعی او نیز افزایش می‌یابد؛ چرا که افراد بیشتری برای برخورداری و رفع نیاز به وی رجوع خواهند کرد و او خواهد توانست فضای ویژه‌ای را به خود اختصاص دهد و شروع به آفرینندگی در شیوه‌های مخصوص به خود در میدان فعالیت‌های فرهنگی کند. پس مدارک تحصیلی افراد، تکلم به زبان زبانهای گوناگون، آشنایی با عرصه‌های فرهنگی، تعاملات فرهنگی در خانواده.

سرمایه فرهنگی تجسم یافته: شامل مهارت در تئاتر، مهارت در موسیقی، مهارت در عکاسی، مهارت در خطاطی، مهارت در نویسندگی، مهارت در نقاشی و میزان وقتی که فرد به کارهای هنری اختصاص می‌دهد.

سرمایه فرهنگی عینیت یافته: شامل استفاده از وسایل فرهنگی در منزل و میزان استفاده از آنها است. (دوربین عکاسی، دستگاه پخش CD و DVD، دوربین فیلم برداری، کامپیوتر، ماهواره، کتابخانه شخصی، تمبر یادبود، تابلوی نقاشی، مجسمه هنری، مجله و روزنامه)

سرمایه فرهنگی نهادینه شده: شامل میزان تحصیلات پدر، میزان تحصیلات مادر است. سرمایه فرهنگی خانواده با شاخص هایی چون تسلط جوان بر چند زبان، زبان صحبت در منزل، میزان تسلط پدر و مادر بر چند زبان، میزان شرکت هریک از افراد خانواده در سخنرانی، همایش، کنفرانس، میزان مطالعه هریک از افراد خانواده . عوامل اجتماعی: عوامل اجتماعی با شاخص هایی چون، منطقه مسکونی، شغل، گروه نخبگان و گروه دوستان سنجیده می شود.

مدل تحلیل تحقیق

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر روش، چون اطلاعات از طریق انتخاب نمونه‌ای تصادفی و معرفی از افراد جامعه پژوهش و پاسخ آن‌ها بدست می‌آید، پیمایشی بوده و چون به بررسی رابطه بین متغیرها، پیش‌بینی یک متغیر از روی متغیرهای دیگر صورت می‌گیرد و شدت وضعف رابطه بین متغیرها سنجیده می‌شود، روش همبستگی است.

جامعه آماری با توجه به هدف تحقیق، جوانان 18 تا 30 ساله ساکن شهر اراک در سال 1392 می‌باشد. دلیل انتخاب این سن برای دوره نوجوانی، نظریه اکثر روانشناسان در خصوص سنین جوانی و تعاریف متعدد آنان در این خصوص است. براساس نتایج سرشماری سال 1385، حجم جامعه آماری جوانان استان مرکزی برابر 144231 نفر است. لیکن از آن‌جا که جمع‌آوری اطلاعات از کلیه افراد جامعه آماری عملاً غیرممکن بود (حتی اگر امکان‌پذیر هم باشد هم از لحاظ زمان، هزینه و سایر امکانات مورد نیاز مقدور نبود)، نمونه‌ای از جامعه آماری انتخاب شد. واحد آماری مورد بررسی نیز عبارت است از جوان مطلع از موضوع مورد بررسی است که از طریق مراجعه به وی و مصاحبه، پرسشنامه مربوطه تکمیل می‌گردد. بنابراین واحد تحلیل، واحد تحلیل نیز جوان شهر ونداراک است. نمونه آماری عبارت است از تعداد محدودی از آحاد جامعه که بیان‌کننده ویژگی‌های اصلی جامعه آماری باشند. (خاکی، 1382: 158) در این تحقیق حجم نمونه با استفاده از رابطه «کوکران» محاسبه شده و تعداد نمونه براساس این رابطه تعیین شد. نحوه محاسبه تعداد نمونه براساس فرمول کوکران به شرح زیر می‌باشد.

$$n = \frac{Z^2 \cdot p \cdot q}{e^2} = 384$$

روش نمونه‌گیری اتخاذ شده برای این پژوهش، روش نمونه‌گیری خوشه‌ای¹ چند مرحله‌ای و در پایان استفاده از روش تصادفی ساده است.

1.- Cluster

در این پژوهش جهت جمع آوری اطلاعات و دستیابی به اهداف، از پرسشنامه بی نام استفاده شده است، که توسط جوان خانواده تکمیل می گردد. سوالات پژوهش در قالب گویه‌های پرسشنامه گنجانده شده است. هرگونه پرسشنامه با توجه به هدف اصلی و سوالات در نظر گرفته شده و بالطبع جواب هر سؤال گامی است در جهت تحقق و تأمین هدف اصلی پژوهش است. سوالات تحقیق پس از تست اعتبار و روایی پرسشنامه، اصلاحات نهایی بر ابزار سنجش انجام گرفته و پرسشنامه اصلی تنظیم گردید. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز از نرم افزارهای آماری SPSS استفاده شده است. برای بررسی سرمایه فرهنگی در گروه‌های مختلف شغلی والگویی و منطقه ای از آزمون ANOVA و آزمون Tukey استفاده شد و برای بررسی رابطه بین متغیرهای سرمایه فرهنگی فرد و خانواده والگویی از دوستان و سرمایه فرهنگی فرد از ضریب همبستگی پیرسون و برای بررسی تفاوت سرمایه فرهنگی در دختران و پسران از آزمون T استفاده شده است.

نتیجه گیری

نتایج حاصل از فرضیات به شرح زیر است:

در بررسی منطقه مسکونی و سرمایه فرهنگی با استفاده از آزمون ANOVA و عدد بدست آمده در سطح معناداری تفاوتی از لحاظ سرمایه فرهنگی بین مناطق وجود نداشت. در بررسی شغل جوان و سرمایه فرهنگی با استفاده از آزمون ANOVA تفاوتی از لحاظ سرمایه فرهنگی بین مشاغل وجود نداشت. که برای مشخص شدن رابطه بین کدام گروه ها از آزمون تعقیبی Tukey استفاده شد. براساس سطح معناداری مشخص شد بین دو گروه بیکار و خانه دار و دانشجو و خانه دار از لحاظ سرمایه فرهنگی تفاوت وجود دارد. در بررسی رابطه الگوگیری از نخبگان با استفاده از آزمون ANOVA و عدد F بدست آمده در جدول و سطح معناداری بین الگوهای متفاوت از لحاظ سرمایه فرهنگی تفاوتی بین گروه ها وجود نداشت. در بررسی رابطه بین الگوگیری از دوستان و سرمایه فرهنگی با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، با توجه به سطح معناداری 0.05 مشخص شد بین دو متغیر همبستگی مثبت و معنادار است. یعنی هرچه الگوگیری از دوستان بیشتر شود،

تبیین جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی موثر بر سرمایه فرهنگی جوانان شهر اراک در سال 1392.....

سرمایه فرهنگی جوان بیشتر می‌شود. در بررسی رابطه بین سرمایه فرهنگی جوان و سرمایه فرهنگی خانواده با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و عدد بدست آمده در جدول و سطح معناداری 0.05 مشخص شد رابطه بین دو متغیر مثبت و معنادار است. یعنی اینکه هر چه سرمایه فرهنگی خانواده افزایش یابد، سرمایه فرهنگی فرد افزایش می‌یابد. در بررسی مقایسه بین سرمایه فرهنگی دختران و پسران با توجه به آزمون T گروه‌های مستقل، با توجه به عدد بدست آمده از جدول و سطح معناداری 0.05 مشخص شد بین دختران و پسران تفاوتی از لحاظ سرمایه فرهنگی وجود ندارد.

نتایج نظری تحقیق

الف. نتیجه‌گیری بر اساس اهداف

یکی از اهداف تحقیق از یکسو آشنایی با سرمایه فرهنگی و مولفه‌های آن بود و از سوی دیگر بررسی رابطه بین انواع سرمایه‌ها که در این تحقیق به تحقق رسید. همچنین رابطه بین متغیرهای عوامل اجتماعی و سرمایه فرهنگی و مقایسه سرمایه فرهنگی دختران و پسران که با اطلاعات بدست آمده از جمعیت نمونه و آزمون‌های آماری در نرم افزار spss نتایج مشخص گردید. در نهایت از اطلاعات کسب شده می‌توان جهت برنامه‌ریزی‌های فرهنگی استفاده نمود.

ب. بحث مقایسه چارچوب نظری با نتایج تجربی بدست آمده

در فرضیه بررسی سرمایه فرهنگی در مناطق مختلف شهری، بر اساس نظریه کلسال مناطق شهری می‌تواند به عنوان عامل پایگاهی باشند که موجب نابرابری در سرمایه می‌گردد. با توجه به نتایج بدست آمده در این تحقیق به دلیل عدم تفاوت در مناطق مختلف از لحاظ سرمایه فرهنگی، نظریه مورد نظر تایید واقع نشد. در این راستا نگارنده معتقد است با توجه به اینکه تقسیمات مناطق شهری از طریق تقسیم بندی شهری صورت گرفته فرضیه فوق تایید نشده است و بهتر بود تقسیم بندی بر اساس امکانات فرهنگی صورت گیرد.

در فرضیه بررسی سرمایه فرهنگی جوان در گروه‌های شغلی با استفاده از چارچوب نظری کلسال که تفاوت‌های شغلی را به عنوان تفاوت پایگاهی و عامل نابرابری می‌دانست

باتوجه به نتایج بدست آمده از آزمون، تئوری کلسال مورد تایید قرار گرفت و بین دو گروه (خانه دار و بیکار) و (دانشجو و بیکار) تفاوت از لحاظ سرمایه فرهنگی وجود داشت.

در فرضیه بررسی سرمایه فرهنگی در الگوهای فرهنگی متفاوت، براساس نظریه بندیکت هرجمعه الگوی خاصی را در خود می پروراند و استعداد افراد به گونه ای است که ناآگاهانه آرمان های فرهنگی را برمی گزینند و به تدریج آن ها را ملکه ذهن خود می کنند. در نتیجه ناآگاهانه هرجمعه دارای الگوهای شخصیتی گروهی است و این موجب تفاوت فرهنگی می شود. براساس نتایج بدست آمده فرضیه فوق مورد تایید واقع نشد و نظریه مذکور مورد تایید قرار نگرفت.

درفرضیه بررسی رابطه الگوگیری از دوستان براساس نظریه گیدنز با توجه به اینکه یکی از عوامل اجتماعی شدن در دوران جوانی گروه همالان است. بنابراین می تواند بر روی سرمایه فرهنگی موثر باشد. باتوجه به نتایج بدست آمده از تحقیق فرضیه مورد تایید قرار گرفت و تئوری گیدنز تایید شد.

درفرضیه رابطه سرمایه فرهنگی فرد و خانواده براساس نظریه بوردیو سرمایه فرهنگی خانواده هرچه افزایش یابد سرمایه فرهنگی فرد افزایش می یابد. با توجه به نتایج بدست آمده از تحقیق، فرضیه مذکور مورد تایید واقع شد و نظریه بوردیو تایید شد.

در فرضیه مقایسه سرمایه فرهنگی بین دختران و پسران با توجه به نظریه کلسال که تفاوت جنسیتی را به عنوان عامل پایگاهی موجب تفاوت سرمایه فرهنگی می دانست. با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون T بین دختران و پسران جوان تفاوتی از لحاظ سرمایه فرهنگی وجود نداشت. بنابراین تئوری کلسال مورد تایید قرار نگرفت.

پ. چکیده مهمترین نتایج

طبق نظریه ساخت گرایان، فرهنگ به عنوان خرده نظامی است که برجسته های دیگر نظارت دارد و چنانچه بخواهیم تحولات جامعه را درک کنیم بایستی به تحولات فرهنگی توجه کنیم. همچنین براساس نظریه پارسونز، نظام فرهنگی اطلاعات لازم برای سایر نظام ها را فراهم می نماید، بنابراین باتوجه به جامعه آماری این تحقیق و براساس نتایج بدست آمده، مشخص شد که برای رسیدن به توسعه توجه به نیروی انسانی خصوصا جوانان اهمیت دارد،

تبیین جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی موثر بر سرمایه فرهنگی جوانان شهر اراک در سال 1392.....

پس شناخت و درک نیازهای فرهنگی آنان و وضع موجود اهمیت دارد. همچنین مشخص گردید، که با توجه به الگوگیری جوانان از دوستان، بایستی زمینه ایجاد امکانات ارتباطی و الگوهای ارتباطی مناسب برای آنان فراهم شود. از آنجا که جوانان نیاز به برقراری ارتباط و تمایلات مشارکت جویانه دارند، پس فضای ارتباطی مناسب آنان که پاسخگوی نیازشان باشد، بایستی فراهم شود. چراکه با تامین مناسب این نیاز حجم گفتگوها و فعالیت های فرهنگی آنان افزایش می‌یابد و ضمن افزایش مشارکت فرهنگی، سرمایه فرهنگی آنان نیز ارتقاء می‌یابد. جوانان برحسب ویژگی‌های متمایزشان از سایر گروه های اجتماعی به تناسب تحصیلات و درک و آگاهی‌شان، ارتباطات بیشتری دارند و نیازهای ارتباطی شان تنها در محدوده خانواده و خویشان برآورده نمی‌شود، فضای ارتباطی آنان فضایی توأم با اختیار و انتخاب و تعامل مبتنی بر تفاهم و مسئولیت باشد که خود حق انتخاب، آزادی و مسئولیت داشته باشند و شرایط و برنامه ریزی ها به گونه ای باشد که سرمایه فرهنگی آنان با الگوگیری صحیح بالا رود. همانگونه که افلاطون می‌گوید، فرهنگ جامعه کنترل پذیراست و وظیفه مهار و هدایت آن به سوی مسیرهای از پیش تعیین شده برعهده دانایان و عقلاست. به نظر می‌رسد دانایان و عقلا همان نخبگان علمی و فرهنگی هستند که بایستی فضای لازم برای فعالیت آنان فراهم شود. برای افزایش فضای تعاملات با نخبگان در جامعه بایستی فضاها، مکان های مناسب برای روشنفکران و نخبگان ایجاد کرد، تا بتوانند خلاقیت های خود را به منصفه ظهور رسانند و مبادله اطلاعات با جوانان داشته باشند. در صورت محدود بودن عرصه هایی که سلايق نخبه گرا در آن امکان بروز و ظهور نیابند، افراد با استعداد ها و توانمندی های هوشی و ظرفیتهای فکری و علمی احساس می‌کنند که تغییری در زندگی شان رخ نمی‌دهد و کسالت بودن فضا و محدودیت ساختاری امکان خلاقیت و فعالیت فرهنگی را از آنان می‌گیرد. چنانچه این نیاز برآورده نشود جوان از ماهیت اصلی خود دور افتاده و به جای بروز خلاقیت و تولید فرهنگی و موثر بودن در جامعه، گرفتار مصرف گرایی و کالایی شدن می‌شود و چون به واسطه خلاقیت نمی‌تواند زمینه تمایز و برتری خود را ایجاد نماید، از طریق مصرف گرایی به دنبال پایگاه اجتماعی و تمایز از دیگران می‌رود. با توجه به رابطه سرمایه فرهنگی خانواده و جوانان، خانواده که براساس نظریه پارسونز و گیدنز مهم ترین

کارگزار اجتماعی شدن فرزندان هستند و کارکرد حفظ الگودارند و از دیدگاه بورديو سرمایه فرهنگی فرزندان با خانواده ارتباط دارد، بایستی خانواده ها ضمن برخورداری از سرمایه فرهنگی بالا، با آموزش مناسب و ایجاد فضا و امکانات مناسب، ستر تسهیل افزایش سرمایه فرهنگی جوانان را فراهم نمایند. برنامه ریزان فرهنگی نیز برای پاسخگویی به نیازهای جوانان تلون خود را در تولیدات فرهنگی و برنامه های فرهنگی داشته باشند.

منابع

1. آرون، ریمون (1364) مراحل اساسی اندیشه در جامعه شناسی، ترجمه باقر پرهام.
2. احمدزاده کرمانی، روح الله، (1390)، بازانديشی در فرهنگ و رسانه، تهران، انتشارات چاپار.
3. استونز، راب (1381) متفکران بزرگ جامعه شناسی، ترجمه مهرداد میردامادی، چاپ دوم، تهران، انتشارات نشر مرکز.
4. افروغ عماد (1379)، فرهنگ شناسی و حقوق فرهنگی، از انتشارات موسسه فرهنگ و دانش، تهران، چاپ معراج.
5. بورديو، پی یر، (1380)، نظریه کنش، دلایل عملی و انتخاب عقلانی، ترجمه مرتضی مردی ها، تهران، انتشارات نقش و نگار.
6. بیتس، پلاگ، فرد- فرد، (1375)، انسان شناسی فرهنگی، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی.
7. پهلوان، چ، (1378)، فرهنگ شناسی: گفتارهایی در زمینه فرهنگ و تمدن، تهران، انتشارات پیام امروز.
8. ساروخانی، باقر (1370) دایرةالمعارف علوم اجتماعی، تهران، انتشارات کیهان.
9. چلبی، مسعود، (1382) جامعه شناسی نظم، تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی، چاپ دوم، تهران، نی.
10. ریتزر، جورج (1384) نظریه های اجتماعی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، تهران انتشارات علمی.
11. فکوهی، ناصر (1381) تاریخ اندیشه و نظریه های انسان شناسی، تهران، نشر نی.

تبیین جامعه شناختی عوامل اجتماعی موثر بر سرمایه فرهنگی جوانان شهر اراک در سال 1392.....

12. کوزر، لوئیس، (1373) زندگی و اندیشه بزرگان جامعه شناسی، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، علمی.

13. ین شویره، کریستی و فونتن، اولیویه، (1385) واژگان بوردیو، ترجمه مرتضی کتبی، تهران، نی، چاپ اول.

14. یونسکو، (1376)، فرهنگ و توسعه، ترجمه نعمت الله فاضلی و محمد فاضلی، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

15. Albrow, M. 1996: The Global Age. Cambridge: polity press.

16. Andersson, G. (1994). Fundamentals of educational research. London: Falmer press.

17. Bourdieu, P. 1984: Distinction, London.

18. Bourdieu .P.(1989). Le sens pratique, paris. Les editions de Minuits.

19. Bastide, Jean Francoise. 1976. The postmodern condition . Manchester, Manchester university press.

20. Chaney ,David(1996) life style, lon, Riutledge

21. Ferrari. Occhionero, Marisa(2000). Genaration and Value Change across Time. International Review of Sociology. Vol.10, No.2.

22. Harker, P.(1990) Education and Capital, in harker ,R. Mahar, C, & wilkes, C., (eds), An Introduction to the Pierre Bourdieu: The Practice of Theory, Macmilan Press, London.

23. Swidler ,Ann(1986) Culture in Action : Symbols and Strategies “ American Sociological Review 51:273-288.